

הלכות שבת סימן רנד

באר הגולה 52

בוא לידי אסור (י) סקילה: ז' בתנאים שאלו (מב) שאין בהם רדיה, *מותר (מג) להוציא יותר משלש (יד) סעודות פסוק או בשום דבר (מד) שיתחב בו, ומכל מקום לא יוציא ברכת, משום דמחזי כעבדן דחל: ח' לא ימלא אדם קדרה (מה) *עססיות (פירוש, מיני קטניות הגדולות בארץ ישראל ולא בבבל) ותרמוסין ויתן (מו) לתוך (נ) התנור ערב שבת סמוך לחשכה, [*] *מפני שדברים אלו אינם צריכים בשול רב ודעתו עליהם לאכלם לא לתר, ומפני כך אף-על-פי שלא נתבשרו כל עקר הרי הם כשאר תבשיל שהתחיל להתבשל ולא נתבשל כל צרכו שאסור להשהותו, והוא הדין לכירה וכופח הנה (מז) כשאין גרושים וקטנים ואפשר לתת (בי' ובגיד' שנה פ"ג), וואם עשה בן אפילו בשוגג, אסורים למוציא שבת (מח) עד כדי שיעשו: ט' כיוצא בו, לא ימלא חבית (מט) של (יג) מים ויתן

באר היטב

(י) סקילה, ודוקא הוא, אבל אחרים אסורים לרדות, ר"ו: (יד) סעודות, ודוקא כשורצה לאכל ממנו בשבת, אבל אסור להוציא לצורך חל, מ"א: (יג) התנור, ובטוח פירוש שרי, מ"א: (יג) מים, אע"ג דכתיב ראויין לשתות מים, מ"מ אין טובים כ"כ כפרות, כמ"ש ס"ד: או י"ל דהא אורי דקא בעי לה להדחה ואז צריכין להיות מים, וקפ"ז אסור לתן מים לתוך הקדרות שבתניות, אע"ג דמתכונן שלא תבא הקדרה, מ"מ הא כבשי לה להדחה וחישינן שמא יתפר, לכן צריך לתן מים, מ"א. ועין לעיל סימן רנג ס"ק כד משי"ש בשם המ"א:

משנה ברורה

צ"ע בזה להשהות על-ידי זה, כדי שלא יבוא על-ידי השהיה לידי קריאת פנים להתחייב על-ידי זה: ז' (מב) שאין בהם רדיה, דמלאכת רדיה ע"פ רק בתנאים שריי מדבין הפת בדפני התנור, אבל בתנאים שאלו שהפתי נחת בשולי התנור, לא שריי בהם רדיה (ג): (מג) להוציא יותר, וכתב הפנ"א אברהם, דהנה פשהדיק בתנור, דבתנאים שאלו הנה אסור להוציא כל הפת שאין צריך לו לצורך שבת, וכנ"ל בסעיף ה, אפילו על-ידי שני, מה שאין בן בשלל דלא שריי רדיה, מותר להוציא כל הפת אף שהוא הרבה ורבה יותר משלש סעודות שצריך לו לשבת, אבל כל זה כשורצה לאכל מהם בשבת, על-כ"פ פנים מקצת מהם, דאם לא-כן אסור לרדות לצורך חל, ואפילו טליתל בעלמא אסור כשהוא בשביל חל, כמ' שכתבו הפוסקים דאסור לטבא יין בשבת לצורך מוציא שבת; ונראה דע"י ד' אינו יחיד (ש"ב 34), ובספר אליה רבה מקל על-ידי עצמו בתנאים שאלו במקום פסידא שיתקלקל הפת (35), אך הפנ"א אברהם לא ניתא לה בזה, דהרי יכול לאכל מן הפת בשבת: (מד) שיתחב בו, והוא הדין דיכול להוציא במקל, דכל זה הוא הדין שני, ונראה דע"י אינו יחיד מותר להוציא אף ברכת (הוא הפלי שאנו מוציאין בו הפת בחל): ח' (מה) עססיות ותרמוסין, והוא הדין לשאר מיני קטניות וירקות ודברים רבים, שפלים אינם דומים לכשר, דקמא לן לעיל בריש סימן רנג דמותר לתנו סמוך לחשכה כשהוא חי, לפי שפנודאי לא יתבשל לסעודת הלילה, ולסעודת מחר יתבשל אפילו בלא חתי, אבל אלו קלים להתבשל וחישינן שמא יתפר ויתפר סעודת הלילה: (מו) לתוך התנור, הנה (מד) אפילו הוא גרוף וקטנים, כמו שכתוב בסימן רנג סעיף א, מיהו, פנודי דין דמא לכירה דשרי גרוף וקטנים, ואם הוא טוח בטיט שרי בכל ענין, כפי מה שכתב הרמ"א בסעיף א בהג"ה: (מו) כשאין גרושים (מה) אכירה לבר קאי, ונקט לשון רבים אכירות דעלמא; דאלו כופח, הלא מבאר ברנ"ג דכשהסידהו בעצים לא מהני גריפה וקטניה: (מח) עד כדי שיעשו, כדי שלא יתנה משה שעבר על אסור דרבנן (ת"ש), ועין לעיל בסימן רנג סעיף א בהג"ה, דאם נתבשל מבעוד יום כמבאר בן דריסאי, די: ט' (מט) של מים, אף-על-גב דמים ראויין לשתות

שערי תשובה

[*] מפני שדברים אלו אינם בשול רב כו', וכתב בפמ"א ח"א ס"ס פ"ד שיש שנותנים הסיר של טי"א קמח לששכה על פסח ונותנים ספקי מלח טרף ששורין שפירמ"ס ונותנים שחילה דולק כל הלילה עד למקומו ביום השבת ולקחם ע"י א"י הקדרה מעל האש, וזה אסור גמור הוא כירה וכו' שאינו גרוף וקטנים דמי להא דלא ימלא בר, וא"ל דלא שריי חתי שאין כאן נחלים אלא כשהוא מולק, דהא קידון בשפמ"סין לתוך הששכה הלאה עליו יותר ויש לחש לחתו, לכן מביא חתו לקחתו בקרב תבא הקדרה, מ"מ הא כבשי לה להדחה וחישינן שמא יתפר, לכן צריך לתן מים, מ"א. ועין לעיל סימן רנג ס"ק כד משי"ש בשם המ"א:

באר הגולה

אחר"כ מצאתי שם הגד"א רכז גלה: * מותר להוציא יותר משלש סעודות, עין במגן אברהם שכתב וזה לשונו: מיד דהו אחר"כ על-גבי גמלים, כמו שכתב סעיף ה' (נ"ו), ומכר בהדיק בתר כמ"ש שם, עד כאן לשונו, וקשה, דמשמע מה דאי הדיק באסור, דהנה שלא היה שהות כדי קריאת פנים, לא מהני פסידא שאלו אף לענין חוצאת, ואפ"י? הנה דאסור להקפיד מהן יותר מג' סעודות מפני שצאפה באסור, וקמ' שהקדים הפנ"א אברהם לעיל בסעיף קטן יו, על-כ"פ פנים הוצאה מפנודי יתנה מותר, דהרי לא שריי רדיה בשלל, ובין דצריך להוציא לצורך חל, סעודות, ממילא הטליתל הוא לצורך שבת ומותר להוציא בשביל זה כל הפת, וקמ' שכתב בתנ"א משה לכנין הדיק בתר, דאף דאין צריך לאכל מהן אלא מקצת מהן להוציא כלו, דעל כל אסור נחל לומר דחזי לה (37), ועוד, דהמקצת בבית-יוסף ונראה להקצא דמוכח דהבית-יוסף קאי אהדיק באסור, ועל-כן נראה לעניות דעתי דבפתי הפנ"א אברהם כמ' שכתב ימ"ר: חנה רבנו יתחם מ"ר באפן זה, ובאמת ר"ו מורי דוקא באפן זה, דהלא הוא סבירא לה שם מקדש דכל הפנ"א דשבת פת בתנור דפרק כל כתבי מורי דוקא בשדהדיק בתר, דכלאו הכי אסור לטעם קל מן הפת כדון תבשיל ששכח ושהה באסור ונגם הרמ"א שהוצא כספי משנה והנהגות אשר"י סוף פרק קמא סבירא להו בן, ובין שאסור לטעם מפנודי ממילא אסור להוציא ולטליתל לצורך חל, וקמ' שמשק הפנ"א אברהם: אבל לפי דעת השולחן-אר"י שפוסק בה"ר והרמב"ם דאפילו בשדהדיק באסור בשוגג התיירו לו לגבי פת שיאכל ממנו ג' סעודות, ממילא בתנאים שאלו שאין בהם אסור רדיה מותר להוציא כל הפת וכנ"ל ונתפיה יוסף שכתב פאורו על דברי ר"י קצת מקשה לפי זה, ויש לישב, דבנתי העקר להוכיח דהרי"ו מותר אף ביותר מג' סעודות, ואף דהוא מורי בהדיק בתר, ממילא נשקע דידן בהדיק באסור דמותר להוציא אף יותר מג' סעודות, דכך שריי לשיטת ב"ר הדיק באסור כמו לרדיה בהדיק בתר, אך מפני שהוא קצת דחוק בדברי הפנ"א אברהם, ונגם הפנ"א מורי כבאר בפשטה, לכן העסקתי במשנה ברורה דוקא בהדיק בתר, ועל-כ"פ פנים נראה לי דאפילו הדיק באסור סמוך לחשכה בשוגג, והוא מקום פסידא שיתקלקל הפת, דמותר להוציא כלו, דכלאו הכי דעת האליה רבה להקל בתנאים במקום פסידא אפילו אין בוצעו לאכל כלל, משום זה, אף הוא מורי בהדיק בתר, ואנו נקל בשדהדיק באסור וקשצ"ק לאכל משה ג' סעודות כנ"ל: * עססיות ותרמוסין, עין במשנה ברורה והוא הדין לכל מיני קטניות, כן כתב התוספתא שבת דנ"ג, ונגם הפנ"א מורי ובר כמה פעמים ולא נזכר חתי, רק כבשר שהוא משה ומסיח דקמא, ופלא ראינו, שהפנ"א אברהם פסידא עין בסעיף קטן ב: והוא הדין לכל מיני קטניות שמתקלקל להתבשל, ופירוש את דברי דרובה לומר, ולכן אפילו בקדרה אסור, ועין על זה ר"ו, ונתיי שם היטב ולא משמע מיד, וקצת משמע להקל, וכן מרש"י י"ח עמוד ב ד"ה הא קדרה חתא, עין שם, וקל"א הרי"ו העיקר גמירן דברי רש"י אלה, וכן ברש"א ור"ר השתקו לשון רש"י בזה, ומשמע לכאורה דוקא עססיות ותרמוסין, אבל שאר מינים שאינם קשי תבשיל בל"ק דין פקודה חתא, ואולם לדינא אין להקל, דהשולחן-אר"י פסד כשישנה פירוש העססיות כפירוש הרמב"ם שהן קלי תבשיל, ותבשילתא ססצחא דנקט לתן דומא חבית של מים דסיפא, ולפי זה אין להקל פסידא בכל דבר לבר מקדרה חתא, שעינינו רואות ששליי חתוי מקהרות להתבשל אף בלילה:

תרגום: 1 תה, 2 כהל (ספירט).

(מג) דכלאו הכי, דעת רבנו אליעזר כמין [והוא באברהם ויבג"א] והאגדה להקל ברכת על-ידי ישאל: (מד) אחרונים: (מה) מנ"א אברהם:

הלכות שבת סימן רנד

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק מב]

לא שיקף בהם דרשה⁽³³⁾.

(33) וכן רדיית פת או עוגה מתבניות המצויות בזמננו, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"ב פכ"ו ס"ק יא) שכיון שאין צריך אומנות כדי לרדותן כשהן שלימות מכל צדדיהן, אין הדבר דומה לרדיית שאסרו חז"ל, שהרי בגמ' (שבת קיז, ב) החשיבו את רדיית הפת כהכנה, דהיינו לרדות את הפת כשהיא שלימה מכל צדדיה.

[משנ"ב ס"ק מג]

וְנִרְאֶה דְּעִלְיָי אֵינוֹ יְהוּדִי שְׂרָיָה⁽³⁴⁾, וְכִסְפָּר אֵלֶיהָ נָפַח מְקַל עַל-יָדֵי עֲצָמוֹ בְּמַנְוִרִים שֶׁלָּנוּ בְּקִקִּים פְּסִידָא שְׂחִקְלָקֶל הַפָּחִים⁽³⁵⁾.

(34) מסתימת דבריו משמע שמותר לעשות כן אף שלא במקום הפסד. אמנם, לענין נטילת שומן מעל החלב [באופן שאין בכך משום בורר], כתב לקמן (סי' שיט ס"ק טב) שאף אם אינו חושב לאכול את השומן בשבת, אלא חושש לקלקול והפסד החלב, מותר לעשות כן על ידי נכרי, שכיון שאיסור הכנה לימות החול אינו אלא מדרבנן, התירו לעשות כן על ידי נכרי במקום הפסד. ולגבי בשר שלא נמלח שלשה ימים, ואם לא ידיחנו בשבת יאסר הבשר בבישול, כתב לקמן (סי' שכא ס"ק כא) בשם המג"א (שם) ס"ק ז) שאסור לעשות כן אפילו על ידי נכרי, מאחר שאין זה כל כך הפסד, שהרי יכול לאוכלו צלי.

(35) וכן לענין בשר שלא נמלח שלשה ימים ואם לא ידיחנו היום יאסר הבשר בבישול, שהביא לקמן (סי' שכא ס"ק כא) שהאחרונים חלקו על המג"א [שהובא בהע' הקודמת], והתירו להדיחו על ידי נכרי, והיינו שהחשיבו זאת להפסד, כתב שם בשם הא"ר (סי' שח ס"ק ע) ושו"ת נודע ביהודה (מהדו"ת או"ח סי' בז), שאם אי אפשר להדיחו על ידי נכרי, ידיחנו הישראל, אלא שהוסיף שאם מונח הבשר בבלי טוב, יש לרחוץ עליו את

הידיים עד שיהיה שחיי במים. אמנם, לענין נטילת שומן מעל החלב [באופן שאין בכך משום בורר], כשאינו צריך את השומן בשבת, אלא עושה כן כדי שלא יפסד החלב ויתקלקל, כתב לקמן (סי' שיט ס"ק טב) שאין לעשות כן אלא על ידי נכרי, ובטעם החילוק ביאר הגרש"ז איערבך (ששי"ב פכ"ח הע' רג ובח"ג שם), שנטילת השומן מעל החלב נחשבת כעין תיקון בגוף הדבר, ואסור לעשות כן לצורך חול, מה שאין כן הדחת בשר, שאינה אלא להמשיך את המצב הקיים כדי שיוכלו למולחו לאחר מכן.

ואף על פי שלענין כלי שמלאכתו להיתר, כתב השר"ע לקמן (סי' שח ס"ד) שמותר לטלטלו מחמה לצל כדי שלא ישבר או יגב, אף על פי שלכאורה מכין הוא בכך את הכלי לימות החול, ביאר הגרש"ז איערבך (ששי"ב פכ"ח הע' קצ ובח"ג שם) שאין לטלטל זה נחשב כהכנה לימות החול, כיון שכל פעולה שאין בה טירחה וגם רגילים לעשותה מבלי לחשוב אם תצא ממנה תועלת לימות החול, אינה נחשבת כהכנה לימות החול.

[משנ"ב ס"ק מז]

קְשָׁאָתָן גְּרָה־פִּים⁽³⁶⁾.

(36) ולענין תבשיל שלא התבשל כמאכל בן דרוסאי, כתב בביה"ל ליעל (סי' רג ס"א ד"ה אלא) שיש דעות בפוסקים שגרפה וקטימה אינן מתילות.

[ביה"ל ד"ה מותר להוציא]

דְּעַל כָּל אֶסֶד נֹכַח לִפְנֵי דְּסִי לֵה⁽³⁷⁾.

(37) וכעין זה כתב במשנ"ב לקמן (סי' שכא ס"ק כו) לענין הדחת עשר כוסות והצעת עשר מיטות, שאף על פי שאינו צריך אלא לאחת מהן מותר לו להכין את כולן, כיון שכל אחת ואחת מהן ראויה לו.

המשך מעמוד קודם

וכן לגבי כיבוי החשמל בזמן הפסקת חשמל, כדי שלא ידלק על ידי התיקון שנעשה על ידי ישראל, ובכך להציל יהודים מאיסור רבוי בשיעורים של מלאכת מבעיר, כתב הגרש"ז איערבך (שו"ת מנחת שלמה שם, ובח"ב סי' טו אות ו) שמאחר שהמתג מוקצה מחמת איסור, שהרי בבין השמשות דו"ה המתג אסור בטלטול מחמת איסור כיבוי, והוקצה משום כך לכל השבת, אין אומרים לאדם לעבור על איסור קל של מוקצה כדי שלא יעבור חבירו איסור חמור של הבערה [וראה מה שבבטנו לקמן (סי' שח ס"ק קנא)], והוסיף, שמ"מ נכון לכל אדם ללחוץ על המתג באופן המותר, דהיינו מן הצד או בגופו, כדי להצילם מאיסור חמור זה.

ובצק הנצרך לאדם עבור התרנגולים שבביתו, כתב לקמן (סי' שיח ס"ק נב) שאינו נחשב כמוקצה.

(31) ומה שאין הקדירה נדונה כמוקצה מחמת התבשיל שבה שאינו מבושל כראוי, ביאר הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"ב פכ"ו ס"ק י) משום שדרך כלל יש בה גם מאכלים שכבר התבשלו ואינם מוקצה, והוסיף, שאמנם, באופן שהתבשיל העיקרי שבקדירה לא התבשל כראוי לאכילה, שהוא מוקצה, כיון שהקדירה נדונה בבסיס לדבר האסור ואסורה בטלטול, אסור לטלקה מהאש.

[ביה"ל ד"ה ואומן]

אֶסֶר לְדוֹת בְּשִׁבְלִים⁽³²⁾.

(32) ואף בני ביתו שאין להם מה לאכול, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"ב פכ"ו ס"ק יא) שדינם לענין זה באחרים.

ולגבי מי שהטמין חמין לשבת ומדע לו שעירה את התבשיל בכף חלבית בת יומא, הסתפק הגר"י מסלאנט (ספר חבונת ח"א אות טז) האם עליו לסלק את התבשיל קודם שיגיע לשיעור מאכל בן דרוסאי, כדי שלא יעבור על איסור בישול בשר בחלב, או שכיון שבאסור התבשיל בהנאה, הרי הוא מוקצה ואסור לטלטל, והוסיף, שאין זה דומה לרדיית הפת שהותרה כדי שלא לעבור על איסור מבשל, שאולי לא הותר לעשות כן אלא כדי להצילו מאיסור שבת, אבל לא כדי להצילו מאיסור בשר בחלב, [וראה שם שהסתפק גם מצד שיתכן שרק איסור רדיית הפת הותרה לו, כיון שאינה אסורה אלא משום 'עובדא דחול', מה שאין כן איסור מוקצה החמור].

(30) ולפי זה יש לדון, שאם הבצק אפוי בשיעור של קרימת פנים, שלכאורה באופן זה אינו מוקצה, שהרי בשיעור זה נחשב כמבושל לענין חיוב [כמבואר להלן (ס"ק מא)], אם כן כשנתנו בתנור כדי שייאפה כל צרכו [שיש בדבר משום מבשל, כמו שכתב לקמן (סי' שיח ס"ק כז)], יהיה על אחר מצוה לסלק.

והקשה הגרש"ז איערבך (שו"ת מנחת שלמה תניא סי' כד אות ג), מדוע אסר המשנ"ב לטלטל את הבצק על ידי מרדה, הרי לכאורה נחשב הדבר כטלטול מן הצד לצורך דבר המותר, דהיינו לצורך מניעת האיסור, ותיורץ (שולחן שלמה ס"ק ג) שכיון שדרך הרדייה היא חמיד על ידי מרדה, אינו נחשב כטלטול מן הצד, [ובגוף הדיון להתיר לטלטל מוקצה על ידי דבר אחר לצורך מקומו של המוקצה, ראה לקמן (סי' שח ס"ק קטו), והז"א (או"ח סי' מז ס"ק ד)].

[משנ"ב ס"ק מט]

אֵינָם טוֹבִים כָּל-כֶּף בַּפְּרוֹתָ³⁸ וְכו', וַיֵּשׁ בָּהֶם גִּזְרֵת חֲתוּי³⁹.

38 וכעין זה כתב בשע"צ לקמן (ס"י שח ס"ק קיד), שאין להביא ראיה ממים לפירוח, לכך שחייבים על כישולם למרות שהם ראויים לאכילה כשהם חיים, שהרי לגבי מים מועיל הבישול יותר.

39 ואם כמות המים מרובה, באופן שרק למחרת בבוקר המים ידיתו, כתב החזו"א (א"ח סי' לו ס"ק ג') שכיון שבישולם נמשך זמן רב ימסית את דעתו מלהשתמש בהם בלילה, ולמחר ידיו מוכנים לשתיה גם בלא חיתוי, נראה שיש לדמותם לבשר חי, ומאחר שיש לצרף לזה קולות נוספות, אין בכוחנו למחות ביד הנהוגים דיתר בזה, אמנם הוסיף, שאם רגילים להשתמש בהם גם באמצע הלילה, אין היתר כלל, משום שיש חשש שיכאז לחתות בגזלים כדי למחר את בישולם.

[משנ"ב ס"ק נא]

אף שלא יתחממו כל-צרכן (40).

40) אמנם, אם לא הסביקו המים לרתוח מבעוד יוב, דעת החזו"א (דינים והנהגות פ"ב אות יג) שאין להוציא מקצתם בשבת, משום שגורם על ידי זה שהמים שנשארו בקדירה יזוהרו להתבשל, וכן מבואר בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"ד סי' עד בישול אות כג), ומטעם זה אף אכר שם להזהרות את המים במיחם כל זמן שלא רתחו, שמא יזוהרו להוציא מקצתם. מאידך, בשו"ת מנחת יצחק (ח"ג סי' קלז) הסתפק בדבר, שיתכן שמה שמקדים את הבישול על ידי הסרת מניעה, ולא על ידי מעשה דבר עצמו [כגון במגיס], אינו נחשב כבישול, ומותר.

ולתהוות מים בביחסים מים חשמלי שיש בו צינוריות מדידת גובה המים, באופן שאין בדבר משום איסור 'שחיה', כגון שהתחממו המים במקצת קודם שבת, דעת הגרי"ש אלישיב (שבת יצחק שהיה וחזרה פ"ב אות ג), שאסור להשתמש בו בשבת, משום שהמציאות היא שהמים שבצינורית אינם רותחים ברתחת המים שבמים, ואם כן כשמוציא מים מהמים נכנסים מים מהצינורית לתוך המים, ומתבטלים על ידי המים הרותחים שבמים. וראה מה שכתבנו לקמן (סי' שיח ס"ק צט). ולענין מה שכתב לקמן (סי' שיח ס"ק קיה) בשם הירושלמי, שאין להשתמש בשבת במים שאנו גרופן מהגחלים, כיון שיש לחוש שמה יתרוקן ממימיו ויבוא להוסיף בו מים בשבת כדי שלא יתפרק על ידי חום הגחלים, ראה מה שהבאנו שם, לגבי מיחמים המצויים במבטן, שנחלקו הפוסקים בדנם.

[שעה צ"ס ק מח]

וכן הוא הדין בתפוס, כדאיתא בגמרא⁽⁴¹⁾.

41) ולענין שיעור בישול מאכל בן דרסאי במים, כתב בש"ת אגרות משה (אורח חיים סי' ער בישול אות כז) שכל שהתחממו המים בשיעור שהיד סולדת בהם נחשב הדבר כשליש בישול, וכשנתחממו מעט יותר, נחשב הדבר כחצי בישול.

ולענין שיעור י"ד סולדת' לחומרא, כתב בשו"ת אגרות משה (שם א) שאין להקל אלא למעלה מ-70 מעלות צלזיוס, וכן דעת הגרי"ש אלישיב (שבות יצחק ביטול פ"ח אות ד), ודעת הגר"שז אריעבך (שבות יצחק שם), שאף על פי ששיעור יד סולדת אינו מוכרע אצל, מ"מ בשיעור הנ"ל מסתבר שהוא ודאי יד סולדת.

סימן רנה

הַכִּנֹּת הָאֵשׁ קִדְּם הַכֹּנֶסֶת שַׁבָּת

[משנ"ב ס"ק א]

אין עושיין מדורה וכו' (1), נמי דינו כמדורה (2).

(1) ובטעם הדבר שלא גזר חז"ל במדורה שמא יחתה כשהשלהבת

2) וכן הסקה של מים חמים או של תנור שמן (רדיאטור). דעת הגר"ש אייזנברך והגר"ש אלישיב (שבות יצחק שם אות ב.) שלמרות שלכאורה שייכת בהם גזירת 'שמא יתהו', וכשם שגור בהשהיית תבשיל, שהרי מבשל הוא את המים או את השמן, מימ כון שהבישול אינו נצרך אלא כדי לחמם בו את הכית ולא לצורך השימוש בגוף המים, נידון הדבר כתנור של אש המחמם את הבית, שאינו כלל בגזירת 'שמא יתהו', וכי דעת הגר"ש קרליץ (חוט שני ח"ב פכ"ז ס"ק ו.)

מאידך, בשו"ת שבת חלוי (ח"ט סי' נא) כתב, לגבי דוד מים שבהסקה המיועדת לחימום הבית, שיש בו כפתור העשוי להגדיל ולהקטין את מידת האש שתחת הדוד, שאסור להדליק את ההסקה בערב שבת סמוך לחשיכה במידת חום נמוכה, באופן שהמים שבאים מהדוד להסקה לא יספיקו להתחמם קודם השבת, משום שיש חשש שיגדיל בשבת את מידת האש, וגם לרעת הא"ר שהובא בשע"צ לעיל (סי' רנד ס"ק מט) שלגבי מים המיועדים להדחה אין חשש חיתוי, שונה הדבר לגבי מים המיועדים לחימום הכית הקר, שבודאי יש חשש חיתוי, וכמו לגבי תבשיל וחמין.

[שעה צ"ס"ק א]

כְּדִמְוִיחַ בְּסִימָן רוֹט סְעִיף ז', בִּינָן שְׁאִינוֹ עוֹשֶׂה כָּבוֹד מִמֶּשׁ(3).

3) ובטעם הדבר הוסיף לעיל (סי' רנ"ס"ק צט), שכן ש"אמירה לער"ב הוא איסור שבות בלא עשיית מעשה [על ידו הישראל], הקילו בו באופן שאינו מתכחז, למרות שפסיק רישא הוא.

[משנ"ב ס"ק ב]

עד עיצית וכה'4).

4) ולענין המבער את החמץ בערב שבת, כאשר חל ערב פסח בשבת, ואין די זמן שיוצת האור ברוב החמץ קודם השבת, הסתפק הגר"צ קרליץ (חוט שני ח"ב פכ"ז ס"ק יב) אם מותר לו לשרוף את החמץ, או שצריך לבערו באופנים אחרים.

[משנ"ב ס"ק ה]

וַיָּבֹאוּ לְשֹׁכֵת בְּסוֹף סִימָן רֶגֶד בַּעֲסָסוֹת וְתַרְמוּסִין⁵.

5) שם כתב השו"ע (ס"ח), שאף אם השהה את העססיות התורומות בשוגג אסורים הם באכילה, וכן כתב השו"ע לעיל (סי' רנ ט"א) לגבי מי שהשהה בשוגג תבשיל שהתחיל להתבשל, אלא שלא התבשל כל צרכו, שאסור התבשיל באכילה. אמנם, לגבי מי שעשה בשוגג שאר מלאכות האסורות מדרבנן, כתב בביה"ל לקמן (סי' שיח ט"א ד"ה המבשל) בשם הגר"א, שאפילו לדעת השו"ע מותר לו ליהנות מהן מיד, ודעת הגר"א היא, שלא אסור חכמים ליהנות אפילו ממלאכות האסורות מדאורייתא אם נעשו בשוגג, וכתב המשיגי' שם (ס"ק ו'), שבמקום הצר אפשר להקל כדבריו.

[משנ"ב ס"ק ז]

יכול להתחמם וכו',⁶ שפא ינע בהם לקרבם אצל המדורה⁷ וכו',
אם לא בברר שצריך עיין רב⁸ וכו', וכדלקמן פסימן ער"ה⁹.

6) ומה שהזכיר השריע בלשונו 'ולהשתמש לאורח', הסתפק הגרש"ז
המשך במילואים עמוד 6

כז באר הגולה

הלכות שבת סימן רנר רנה

(נ) לתוך התנור (נא) ערב-שבת עם חשכה, ואם עשה כן, אסורים למוצאי-שבת בכדי שיעשו:

רנה הנחת האש קדם הכנסת שבת, ובו ג' סעיפים:

א שבת י"ט ב שם כ
וכשמואל ג שם וברב
פפא ד רבנן פ"ק ג
מהלכות שבת
ח שבת כ"א ו טור
ורבנו נתנאל פ"ק ג
ורבנו יהודה שם כ
ז שם ח לגרסת
ה"ר י"ף שם ורמב"ם
פ"ק ג מהלכות שבת
ט לגרסת ה"ר י"ש
שם והטור

א [*] (א) אין עושין מדורה מעצים סמוך לחשכה, (ב) עד שיצית בהן האור בעונן שתהא השלכת עולה מאליה (ג) יבלי סיוע עצים אחרים, ואם הוא עץ יחיד יצריך שיאחז האור (ד) ברב עביו וברב הקפו. וואם לא הדלקה כל-כף, (ה) אסור להנות בה (ו) בשבת, גזרה שמה יתה בה ויניד העצים כדי שתעלה השלכתה. (ז) ויכשהו דלקה (ח) פשוט (ו) יכיל (י) להתחמם כנגדה בשבת ולהשתמש לאורה, בין אם הוא על-גבי קרקע או על-גבי המנוחה, (יא) ואפלו היא מדוכים שאין עושין מהם פתילה לשבת: ב ייש אומרים שבסמך אפלו לא אחז בהם האור אלא כל-שהוא, שרי, מפני שהם דולקים והולכים: ג 'מדורה (ט) של זפת ושל גפרית (י) ושל קש וגבבא, אפלו לא אחז בהם האור אלא כל-שהוא, שרי, וכן מדורה של קנים ושל גרעיני חמרים (יא) "בשבתם מפזרים, אבל אם הקנים אגדות והגרעינים כסל, צריכים שיצית בהם האור עד שתהא השלכת עולה מאליה. ויש אומרים בהכף:

שערי תשובה

אין עושין מדורה מעצים כו'. וכתב ברי"ם בשם הרב מהר"י מולכו בתשובה כח"י, שמי שעשה מצבת עצים ומדליק מנחוק חבל ארוך וישמיעה האש אצל המצבתה ביעת בעצים, מתר לקח מהם או להסיף ואין כאן לא משום מכה ולא משום כבעיר, וכי השור סימן תתק: מדורה העשויה מעצים דקים מתר להסיר מהם כל זמן שלא אחז בהם האור, וצ"ע בב"י שם ומה"ח, ובראי דמיני דלוקא משום מקצה, ע"ש:

משנה ברורה

וכו'. דאי לא הכי תשינן שמה יתה ויניד העצים משתחשף: (ג) בלי סיוע. והינו (ג) שלא יהא צריך לומר: הבה עצים דקים ונניח מתחתיהן כדי להבעיר: (ד) ברב עביו. שיכנס האור מבפנים בתוך עביו עד רבו, וגם שיתפשט ברב הקפו מבחוץ: (ה) אסור להנות וכו'. פירוש, אפלו (ג) הדלקה אחר-כך לגמרי, ויכמו שבת בסוף סימן רנר בפעסיות והרמב"ם, וכל שעבר על דברי חז"ל אסור להנות עד מוצאי-שבת: (ו) ויכשהו דלקה פשוט. פירוש, מבעוד יום קדם השבת: (ז) יכול להתחמם וכו'. הט"ז בסמן ער"ה פתב, דמכל מקום יש להזהר שלא לישב בסמוך אצל ונבולת האויר, לפי שיש לחשש שמה יצע בהם לקרנם אצל המדורה. אבל דעת האליה רבה והחוספת-שבת דלא תשינן לזה, ומתר להשתמש אפלו בסמוך להמדורה או התנור, אם לא בדרך שצריך עיון רב"ם או לקרות כנגדה, דאז תשינן שמה יצה, ויכלקמן בסמן ער"ה: (ח) ואפלו וכו'. דבמדורה, (ז) מתוך שהספק רב, כל אחד מקביר את חבור: ג (ט) של זפת וכו'. צ"ע בגמרא (ה) והוא הדין שמן ושענה וכל דבר הנחמד: (י) של קש וגבבא. קש, ונבי שבליים: וגבבא, שגובבין משדה אחר הקצירה: (יא) בשבתם מפזרים. השעם, (ו) דכיון שאחז בהן האור קצת מבעוד יום, שוב הם דולקין מאליהן, אבל בשבתם אגדות או כסל, שוב אין השלכת יכולה לפנס בעון, (ז) והוא דעת ה"ר י"ף והרמב"ם: ודעת הג"ש-אומרים, שהיה דעת ה"ר י"ש והטור, היה להפוך, דבשבתם בפזרות, כל אחת מהן לא תמצא את חקרתה לכערה וזה פבים והולכים, הלכך צריכים רב, מה שאין בן פשהם נאגדים יחד, וכן בגרעינין:

שער הציון

(מ) כגדאברהם בתימן קמא. ואף דתנן עוד תרוץ, העקר בתימן קמא, דכן מוכח בקדקדי והג"ר, ע"פ שם שהביא עוד ראיות: (מ) פרי-מקדים: (מח) הינו לפי מה שפסק הרב לעיל ברנ"ג דבתבשיל לא בצינן שיתבשיל כל-יכר, וכן הוא הדין בחמין, כדאיתא בגמרא⁴⁴. והשעור בנה, צ"ע לעיל בבאור הלכה ברנ"ג פסעיף א: (מט) כגדאברהם. ואף דאלהי רבה כצדד לומר דלחנותה לא תשינן שמה יתה, כמה אחרונים העתיקו דברי המגן-אברהם להלכה: ואפשר דבשבת הדין אם שבת לתן מקדם יכול לסמוך על זה, אף שיתכן קדם שיעצת החמה: (ס) אבל אין לאסר מפני שישתדף לבסוף לצוות לתאני-יהודי בשבת להם פי התנור למעלה, מקום שיעשען יצא, וזה הוא בעין פסוק רישא לענן כבוי הגשמים, דהוה מתר על-ידי אינו-יהודי, כדמוכח בסימן רנ"ט פסעיף ז, כיון שאינו עושה כבוי מקש⁴⁵, ע"פ שם: (ס) בשי"י: (ג) כגדאברהם: (ד) בשי"י: (ה) וכן פתב אליה רבה בשם רבנו נתנאל: (ו) בשי"י. וע"פ שם דרמו דמרי בגרעינין יבשין, ומשתמא הוא הדין בקנים: (ז) ויחלקקמן תלוי בחלופי הגרסאות:

באר היטב

(א) בשבת. פי' אפלו הדלקה אח"כ לגמרי, מ"א: (ב) פשוט. פי' קדם השבת: (ג) להתחמם. ומ"מ אין לישב בסמוך אצל גזבות האדמים, כי יש לחשש שאנע בהם כדי שיעשירו היטב הדרך שעושין במדורה שמהפכין שלא תכבה, ט"ז סימן רנ"ה ס"ק ה, ע"ש:

חיים, והיה ראוי להיות דינם כפרות הנאכלים חיים, לעיל בסעיף ד, (מי) מכל מקום אינם טובים כל-כך כפרות⁴⁶ ומיני להם החמום הרבה, ויש בהם גזרת חמור⁴⁷: (נ) לתוך התנור. ובתנור שלנו כשהוא גרוד וקטום או כשהוא טוח בטיט, שרי, ובכ"ל: (נא) ערב-שבת עם חשכה. אלא-אם-כן יש שהות שיתחממו (מו) קדם בין-השמשות, (מס) אף שלא יתחממו כל-צרכן⁴⁸. (מט) וכן אסור לתן מים לתוך הקדירות שבתפזרים ערב-שבת עם חשכה, אף-על-גב דמתפזרין רק שלא יפקע הקדירה מהחם שבתה, ולמאי יתה, מכל מקום הא הדרך הוא שמדית בהם הפלים, ותשינן שמה יתה בהתנור כדי שיתחממו הפלים, ולכך צריך להזהר לתנן שיתחממו במקצת מבעוד יום:

א אין עושין מדורה וכו'. והוא הדין אם רוצה להסיק או התנור של בית החרף, נמי דינו כמדורה⁴⁹. אלא-אם-כן התנור טוח בטיט דאז שרי [תר"ש]. ומשמע דאם יש שעור סמוך לחשכה שתהא השלכת עולה מאליה, שפיר דמי אף בתנור שאינו טוח בטיט. ומכל מקום נראה לי, דלכתחלה נכון למנע מהסך סמוך לחשכה אף באופן זה, אלא וראה שיהיה אף גמר ההסך בחל, דמצוי הוא שישאר אחר-כך האוירים בתנור, ומכרחה הוא לכבותה לבסוף על-ידי אינו-יהודי כדי שלא יתקרב התנור אם יתמין עד שיכלה לגמרי, ואינו נכון להביא עצמו לזה לכתחלה. ואינו דומה להא שבתהין להסיק בשבת על-ידי אינו-יהודי לכתחלה במדינות הקדושות, דהתם אין לו עצה אחרת, דמה שיהיה אהמול כבד נתקרב, אבל הכא הרי יכול להסיק מקדם, אם לא שיהיה אוגס בנה: (ב) עד שיצית

